

Cosun

Magazine

NR. 3
2020

04
**Jaarvergadering
per videoverbinding**

06
**Suiker met
een gezicht**

10
**De vraagbaak voor
de bietentelers**

 Cosun

Nieuwe naam Suiker Unie

Suiker Unie presenteert op 2 juli een nieuwe strategie. Ook de naam Suiker Unie gaat dan verdwijnen. Een nieuwe naam is nodig, omdat bij Cosun de focus steeds meer is komen te liggen op de bietenplant als bredere grondstoffenbron dan suiker. Een recente activiteit is bijvoorbeeld de winning van eiwit uit bietenblad voor de voedingsindustrie. Daarnaast levert de bietenverwerking waardevolle kringloopproducten op als diervoeding, meststof (Betacal) en groene energie. De naam Suiker Unie dekt de lading onvoldoende. Vandaar de nieuwe naam.

Index

Van de voorzitter.....	3
Jaarvergadering per videoverbinding.....	4
Puttershoek maakt suiker met een gezicht.....	6
Droogte teistert bieten.....	8
De agrarische dienst is de vraagbaak voor de bietentelers.....	10
IRS-informatie.....	12
Vraag & Antwoord / Kort Nieuws.....	16

Contact

Cosun, redactieadres

Postbus 3411, 4800 MG Breda
076-5303307

secretariaat.rvb@cosun.com

www.cosunleden.nl

Suiker Unie

centraal agrarische dienst

Postbus 100,
4750 AC Oud Gastel
0165-525252

agrarischedienst@suikerunie.com

www.cosunleden.nl

Colofon

Cosun Magazine

is een uitgave van Coöperatie Koninklijke Cosun U.A. voor leden van Cosun

Fotografie in dit nummer

Royal Cosun, Suiker Unie, IRS, Fotopersburo Melissen en Michel Heerkens

Foto-omslag

Jaap Lingbeek adviseert bietentelers

Basisontwerp

Wardtaal / Breda

Opmaak en druk

SMG-groep, Hasselt

© Coöperatie Koninklijke Cosun U.A., 2020

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Groene eiwitten

Cosun wil een leidende rol spelen bij de ontwikkeling van zogeheten 'Groene eiwitten'. Als aanjager hiervoor is in Dinteloord het Green Protein Excellence Center (GPEC) opgezet. Ook het Cosun innovation center is bij de fabriek in Dinteloord gevestigd. Voor innovatie werkt Cosun samen met diverse bedrijven, onderwijsinstellingen en kennisinstituten. Cosun wil de mogelijkheden die planten bieden als leverancier van industriële groene grondstof maximaal benutten.

Natuurakker

Cosun is in samenwerking met CZAV en akkerbouwer Eugène van den Eijnden uit Steenberg een praktijkonderzoek gestart naar de teelt van gewassen in stroken in combinatie met natuurontwikkeling. Gekeken wordt ondermeer naar de rentabiliteit van deze teeltmethode in combinatie met de effectiviteit van de natuurlijke bestrijding van ziekten en plagen en andere vormen van gewasbescherming. In het bouwplan zijn

aardappelen, suikerbieten, cichorei, rogge, zomertarwe en kapucijners opgenomen. De proef duurt zeven jaar.

Onderzoeksverslag IRS

Het IRS-jaarverslag 2019 is uit. Het onderzoeksverslag staat op de site van het IRS. Evenals een korte videosamenvatting: www.irs.nl/jvs19.

Lichtpuntjes

De afgelopen maanden zijn hectisch verlopen. Ze brachten veel zorgen rond besmettingen en gezondheid. Maar ook de economie is enorm geraakt. Alles stond in het teken van maatregelen om de impact van Covid-19 zoveel mogelijk te beperken. Zo ook bij Cosun. Voorop staat de gezondheid van de medewerkers, waarbij strikt de hygiënerichtlijnen van de overheid zijn gevolgd. Gelukkig zijn de fabrieken niet stilgevallen en hebben onze campagnebedrijven Suiker Unie en Sensus tussentijds kunnen doorwerken aan het noodzakelijke onderhoud. Maar de coronacrisis raakt Cosun volop in het bedrijfsresultaat. Door het wegvallen van de vraag is de omzet flink teruggevallen.

Sinds enkele weken worden de maatregelen in de wereld om ons heen weer versoepeld en komt de economie langzaam weer op gang. Dit betekent voor Aviko bijvoorbeeld dat er weer meer aardappelen verwerkt kunnen worden en dat de producten voorzichtig weer hun weg vinden naar het buitenshuis-marktsegment.

Suikermarkt

Ook de suikerprijs stijgt wereldwijd. In de coronatijd daalde de vraag naar olie met 25 procent. Dat deed Brazilië de productie van bio-ethanol terugdraaien en overschakelen op de productie van suiker. De stijgende olieprijs van de laatste weken heeft een gunstig effect gehad op de suikerprijs. Tegelijkertijd maakt de stijging van de Reaal, de Braziliaanse munteenheid, de export duurder. Ook dat maakt dat de prijzen de laatste maand iets zijn gestegen. Een reden om voorzichtig weer iets positiever te zijn, maar de enorme klap die is uitgedeeld, nemen we dit jaar mee. Dat geldt ook voor de regen van begin juni, waar zo naar uit is gekeken. Het is allemaal nog niet genoeg, maar het heeft de zaak weer iets opgefrist. De matige tot slechte start van afgelopen voorjaar is hiermee niet weg.

De op veel plaatsen slechte structuur, maar ook vorst- en stuifschade en de daaropvolgende droogte hebben de bietenteelt fors geraakt. Nooit eerder was het eind mei zo droog en het was ook nog het zonnigste voorjaar ooit gemeten door het KNMI. Het schaarse water is dan ook snel weg. Waar kon worden berekend, is hard gewerkt om nog bij te sturen, maar waar dat niet mogelijk is, kun je alleen maar machteloos toekijken. Het echte groeiseizoen moet nog beginnen, maar voor een deel van de gewassen geldt dat ook hier de klap van het voorjaar niet meer wordt ingehaald.

Ambities

De Europese Commissie heeft de afgelopen maand haar voornemens gepresenteerd rond de Green Deal. Onderdelen zijn onder andere de biodiversiteitsstrategie en de Farm-to-Fork-strategie. De laatste is bedoeld om de voedselketen verder te verduurzamen. De akkerbouw staat voor grote uitdagingen, zoals de verandering van klimaat, aandacht voor onze bodem, doelstellingen rond gewasbescherming en kunstmest. Het is belangrijk dat we blijven werken aan nieuwe oplossingen en voorop lopen in een toekomstbestendige teelt. De Europese Commissie heeft een ambitieus tijdspad met 'platte' doelstellingen: reductie van gewasbescherming (50%), reductie van kunstmest (20%), 25% biologische landbouw, 10% areaal met bijzondere landschapselementen. Dit als onderdeel van het nieuwe GLB, waarin alle lidstaten werken aan een eigen Nationaal Strategisch Plan. Vanuit de Nederlandse akkerbouw werken wij bij voorkeur vanuit het actieplan 'Gezonde planten, voor een gezonde toekomst' aan een lagere milieupact, een vitalere bodem en meer biodiversiteit.

Bestuurswisseling

Tijdens de jaarvergadering is afscheid genomen van Jan Voncken, intern lid van de raad van beheer, en Jakob Bartelds, voorzitter van de raad van toezicht. Zowel Jan als Jakob wil ik van harte bedanken voor hun jarenlange bestuurlijke bijdrage aan onze coöperatie. Nieuw intern lid in de raad van beheer is Pieter de Jong. Ik wens Pieter veel succes in deze nieuwe rol. Verderop in het Magazine staat een uitgebreider verslag van de jaarvergadering.

Dirk de Lugt
Voorzitter

Jaarvergadering per videoverbinding

De ledenraad van 10 juni verliep door de coronamaatregelen ditmaal anders dan anders. De vergadering liep met hulp van het Cosun Shared Service Center via internet. Zo kon alsnog de jaarrekening 2019 worden vastgesteld en een statutenwijziging goedgekeurd.

Financieel directeur Hans Schuil gaf een toelichting op de definitieve cijfers en de verschillen met de decemberraming. In het nettoresultaat is een per saldo kleine correctie op de afwaardering van activa en een aanpassing van belastingtarieven doorgevoerd.

André Wijnsma van EY gaf een toelichting op de controleaanpak van de jaarrekening. Speciale aandacht daarbij had de naleving van wet- en regelgeving. Er waren geen zogeheten bijzondere bevindingen. Wel heeft EY een aantal algemene aanbevelingen gedaan aan bestuur en directie. De belangrijkste thema's in het controleproces zijn, gelet op de slechte suikerprijzen, de voorraadwaardering en, gelet op de moeizame prestaties van SVZ, de waardering van (im-) materiële activa.

De gevolgen van de corona-uitbraak worden gezien als een gebeurtenis na de balansdatum. De accountant blijft over de huidige situatie en ont-

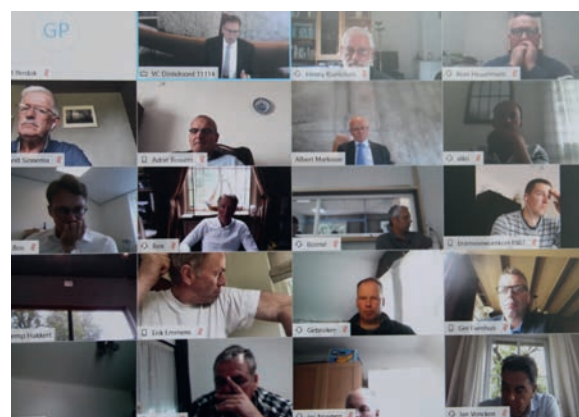
wikkelingen door corona wel met directie, bestuur en toezichthouders in gesprek.

De accountant geeft op de jaarrekening 2019 een goedkeurende controleverklaring. Hij sprak verder zijn tevredenheid uit over de samenwerking met de directie, raad van beheer en raad van toezicht en ook over de interactie tussen deze organen.

Herstel

De voorzitter van de raad van beheer, Dirk de Lugt, gaf in zijn toelichting aan dat 2019 in het teken stond van herstel en een nieuwe visie: Plants Powering People. Cosun heeft in 2019 voor zowel de Cosun-telers als de bedrijven een ambitieuze agenda opgesteld voor verdere groei en een rendabel en duurzaam resultaat richting 2030. Ook zijn er grote investeringen in vrieshuizen en een petfoodfabriek. Verder is er het besluit over een nieuwe fritesfabriek

in Poperinge. Cosun kan hiermee voldoen aan een groeiende vraag en inspelen op innovatie en nieuwe marktkansen. De productie bereikt hiermee ook meer efficiency, lagere kostprijzen en meer energiebesparing. Daarnaast waren er in 2019 ook een moeizame oogst en een slecht suikerresultaat, maar dankzij de goede prestaties van vooral Aviko en Duynie is er toch een hogere ledenprijs. Sensus herstelt in 2019 verder en SVZ zet met een nieuwe CEO hard in op een beter resultaat.

De vooruitzichten voor 2020 en 2021 waren goed, maar dat is door de coronacrisis snel veranderd. Het zal een gezamenlijke krachtsinspanning vragen, maar Cosun heeft brede schouders en voldoende mogelijkheden om hier goed uit te komen.

Raad van toezicht

De voorzitter van de raad van toezicht, Jakob Bartelds, heeft de bevindingen over de jaarrekening 2019 toegelicht. De raad van toezicht heeft in overeenstemming met de statuten toezicht gehouden en de jaarrekening van 2019 onderzocht, bijgestaan door de accountant. EY heeft de jaarrekening 2019 voorzien van een goedkeurende verklaring. De samenwerking tussen Cosun en EY is goed verlopen. Dit getuigt van een goede administratieve organisatie. De raad adviseert de ledenraad de jaarrekening 2019 vast te stellen en de raad van beheer en de raad van toezicht decharge te verlenen voor respectievelijk het gevoerde beleid en het gehouden toezicht. De vaststelling en decharge hebben unaniem plaatsgevonden. De heer Bartelds eindigde voor de resultaten van 2019 met een woord van waardering voor alle Cosun-medewerkers en -bedrijven, de directie en de raad van beheer.

Statutenwijziging

Cosun heeft in samenwerking met de NCR geconcludeerd dat de statuten in lijn zijn met de nieuwe NCR Code 2019. Toch is aan de ledenraad een aanpassing van de statuten voorgesteld in verband met erfopvolging, bietentoeisme, het vaststellen van ledentoeslag en het bepalen en bestemmen van het resultaat. In de praktijk wordt al conform deze aanpassingen gehandeld. De ledenraad stemde unaniem in met het voorstel.

Ontwikkelingen

Algemeen directeur Albert Markusse gaf een toelichting op de ontwikkelingen bij Cosun. Eind februari heeft Cosun centraal en decentraal coronacrisisteams gevormd. De uitgangspunten van het beleid zijn de

RIVM-adviezen en de overheidsregels, waarbij alles is gericht op minimalisering van besmettingskansen. Waar mogelijk werken de medewerkers thuis en vergaderen ze per telefoon of videoverbinding. De fabrieken en kantoren krijgen een 1,5 meter-inrichting met veel extra regels en procedures. Bij Cosun zijn tot op heden geen grote besmettingen geweest.

De financiële consequenties verschillen per businessgroep, van heel groot bij Aviko tot beperkt bij Sensus. Cosun reageert op de crisis met een sterke focus op kostenbesparingen, gebruikmaking van steunmaatregelen van de overheid, het benutten van kansen in onder meer de productie van desinfectiealcohol en de droging van voeraardappelen, uitstel of beperking van investeringen en optimalisering van werkkapitaal. De financiële uitgangspositie van Cosun is goed, maar het effect van corona is groot. Cosun kan tegen een stootje, maar past ook ingrijpende maatregelen toe. Operationeel gaat het voor Aviko lastig worden. Onderaan de streep wordt het spannend voor Cosun. De toekomst is onzeker. Daarmee is het vooruitzicht voor de bietenprijs nu anders dan op de kringvergaderingen in februari.

Maarten Boudesteijn

André Wijnsma
van EY

Pieter de Jong

Verkiezingen raad van beheer

In de vergadering is afscheid genomen van Jakob Bartelds, voorzitter van de raad van toezicht, en Jan Voncken, lid van de raad van beheer. Als opvolger van Jan is Pieter de Jong gekozen. Johan van Driel is herkozen als lid van de raad van toezicht.

Pieter heeft samen met zijn ouders een melkvee- en akkerbouwbedrijf. Hij heeft daarnaast een baan als registeraccountant (audit director) bij Deloitte. Daarmee stopt hij om zijn nieuwe rol binnen Cosun goed te kunnen vervullen en om zijn akkerbouwbedrijf (65 hectare) uit te bouwen. De melkveetak wordt binnenkort afgestoten. Pieter gaat het akkerbouwbedrijf combineren met een parttimebaan bij een kleiner accountantskantoor. Hij is daarnaast lid van de raad van toezicht van een zorginstelling. Ook zit hij in de ledenraad van Rabobank Uden/Veghel.

Puttershoek maakt suiker met een gezicht

De suiker in het winkelschap komt uit de specialiteiten-fabrieken in Puttershoek en Roosendaal. De fabriek in Puttershoek produceert vanaf eind dit jaar CO₂-neutraal dankzij de aanleg van een eigen zonneweide.

In Puttershoek draaien de verpakkingsmachines dag- en nacht op volle toeren. Van consumentenverpakkingen kristalsuiker en suikerklontjes tot poeder- en basterdsuiker in 25 kilozakken voor de voedingsindustrie. De fabriek is de specialist in droge suikers. De vloeibare soorten komen van 44 kilometer verderop. Uit de fabriek in Roosendaal, de andere specialiteitenfabriek. Daar komen onder andere schenkstropen vandaan.

De productie van de slechts tachtig medewerkers tellende fabriek in Puttershoek, is gigantisch. Met een silo-opslagcapaciteit van 85.000 ton suiker kan jaarlijks heel wat suiker weggewerkt worden. Veel 'suiker met een gezicht', want de consument wil weten wat hij koopt. Voor suiker 'dus' Van Gilse.

Elke afzetmarkt is anders

De suikerproductie voor het winkelschap is een fascinerende wereld. Een heel andere dan die van de suiker die als grondstof en anoniem bulkproduct naar de voedingsmiddelenindustrie gaat. In de fabriek in Puttershoek staan machines die per minuut 160 kilopakken suiker produceren. In een ander productiegedeelte wordt binnen 17 minuten van natte hoopjes suiker droog ingepakte suikerklontjes gemaakt. Iedere minuut glijden 33 doosjes met klontjes over de transportband. Ze worden gemaakt in vier gewichtsklassen (van 3,1 tot 6 gram), want 'de consument wil wat te kiezen hebben'. Ook in suikerklontjes.

"Hoe beter wij de productiecapaciteit kunnen benutten, hoe meer wij kunnen verkopen, hoe rendabeler we draaien", vertelt Kees Langebeeke. Kees is Commercial Manager Consumer

Products, degene die met zijn afdeling de consumentensuiker aan de man moet brengen.

Alle supermarkten in Nederland zijn klant. De beleving verloopt via de distributiecentra van de supermarktketens. Die transporteren naar de winkels. Aan Suiker Unie de opdracht de voorraden in die centra op peil te houden. Anders loopt het spaak in de winkel. De suikeraanvoer varieert met de vraag. Dat vraagt om flexibiliteit en leveringsbetrouwbaarheid. Anders ligt er geen suiker meer in het schap. In periodes dat er veel suiker wordt gekocht, moet Puttershoek dus snel kunnen aanvullen. Dat gebeurt vanuit de voorraad in het volledig geautomatiseerd en gerobotiseerd hoogbouwmagazijn naast de fabriek. In dat hypermoderne distributiecentrum is plek voor maar liefst 17.500 pallets suiker. Ook de consumenten-

“Ieder land heeft zijn eigen nationale suikermerken”

producten van de specialiteitenfabriek Roosendaal gaan vanaf hier centraal mee op transport.

Buitenlandse vraag

Gemiddeld zo'n 10% van de Suiker Unie-suiker is bestemd voor consumentenproducten. Dat consumentenvolume is tamelijk stabiel, wel is de afzet anders geworden, vertelt Kees. “Van bijna 100% binnenlands naar de helft buitenland.” Dat heeft vooral te maken met het veranderend huishoudelijk gebruik van suiker en de opmars van kant-en-klaar voedsel. De binnenlandse vraag naar suiker verschuift daardoor meer naar de industrie. Zelf thuis jam maken met geleisuiker of ‘lekker veel suiker’ in de yoghurt is tegenwoordig niet meer gebruikelijk. Ook een flinke schep suiker in de thee of koffie is niet meer alledaags voor iedereen. De hervorming van de suikemarkt opende echter nieuwe deuren. Was consumentensuiker voorheen vooral een product voor eigen land en thuisgebruik, door de Europese marktsanering is inmiddels nieuwe afzetmarkt ontstaan. Met name in Zuid-Europese landen als Italië, Portugal, Griekenland en Spanje. Maar ook naar bijvoorbeeld Israël gaat nu

suiker. Het vervoer gaat grotendeels met containerschepen. Vooral Italië gaat per spoor. De bulk aan vracht bestaat uit 1 kiloverpakkingen. “Dat is overal in Europa hét product. Daar focussen wij op”, zegt Kees. Dat Suiker Unie zover weg kan concurreren met zoiets als suiker, lukt alleen door de goede logistiek en de zeer efficiënt georganiseerde productie, stelt hij. “We zijn in de Europese consumentenmarkt qua volume een middelgrote speler. Omdat de productie zo geautomatiseerd en gerobotiseerd is, zijn we goed in de kostprijs. We kunnen daarom op verre markten meedoen met de grootste spelers.” Veelal gebeurt dat onder private label. In die landen het merk Van Gilse in de markt zetten, is weinig vruchtbaar. “Van Gilse is typisch Nederlands. Ieder land heeft zijn eigen nationale suikermerken. Je kunt dus niet ‘even’ een ander merk in de markt zetten.” Dat nationale karakter van suiker heeft ook een prettige keerzijde op de Nederlandse thuismarkt: merkentrouw. Kees: “Van Gilse straalt iets gezelligs en betrouwbaars uit. De verpakking ziet er mooi uit. Dat trekt en bindt. Dat blijkt ook wel uit de schapverkoppen. De consument gaat in suiker niet snel voor het goedkoopste.” Het

assortiment van Van Gilse is omvangrijk. Een deel daarvan is nichemarkt, zoals biologisch. Die wordt momenteel gemaakt van ingekochte rietsuiker. De hoofdmoot bestaat uit kristalsuiker. Met het kilopak als belangrijkste, gevolgd door poedersuiker voor de industrie en suikerklontjes.

Productinnovatie

Om het merk aantrekkelijk te houden en de merkbeleving te onderhouden investeert Suiker Unie regelmatig in reclamecampagnes en -acties. Ook productinnovatie heeft dat doel. Regelmatig worden nieuwe producten geïntroduceerd. “Dat wordt ook van je verwacht.” Een greep uit de vernieuwingen: kaneelsuiker, suiker met inuline, suikerklontjes met stevia. Chocoladestroop. Kristalsuiker in een verpakking met draaidop. Geluksklontjes (suikerklontjes in de vorm van een hartje). Niet alles is ook een blijvertje gebleken. Kees: “Producten komen en producten gaan.” Succes voorspellen blijft moeilijk. Wat de afzet bij de supermarkt betreft: “Wij moeten het verschil maken ten opzichte van de bulksuiker. Er zijn momenten dat dat heel goed gaat, maar ook waarop dat minimaal is. Dat heeft te maken met het moment dat je een deal maakt. Onze referentie is de Europese suikemarkt. Die fluctueert. Je moet mee met wat de concurrentie doet. De prijs staat voorop. Maar wat ook een belangrijke rol speelt: de logistieke prestaties, de leveringsbetrouwbaarheid en kwalitatief goede verpakkingen.”

Ton Schönwetter

Kees
Langebeek

Droogte teistert bieten

Larve lieveheersbeestje

Wordt 2020 het derde droge jaar op rij? Op veel percelen hebben de bieten een flinke tik gehad. Ook de perzikluis zorgt dit jaar al vroeg voor problemen.

De afgelopen herfst en winter is het watertekort van de twee voorgaande droge seizoenen flink aangevuld. In het voorjaar snakten we naar droge dagen, zodat het voorjaarswerk kon beginnen. Rond 20 maart werd voorzichtig een begin gemaakt met de uitzaai. Twee weken later was de helft van het areaal gezaaid. Rond 20 april was 94% van het geplande areaal bieten ingezaaid. Op de zware grond in Zuidwest-Nederland moest toen nog 15 tot 25% ingezaaid worden.

Moeizame start

Het zaaibed was niet fijn te krijgen en lag er als een grindbak bij. Telers hebben alles uit de kast gehaald om te kunnen zaaien en het gewas een goede start te geven. Vóór het zaaiklaar maken: beregenen om zaaibed te creëren. Na het zaaien: rollen om het zaad in contact met de vochtige ondergrond te brengen. Na de zaai: beregenen om de opkomst te bevorderen.

Alle inspanningen hebben niet overal tot de gewenste resultaten geleid.

Op sommige percelen en perceels-

delen is het plantaantal (te) laag door droogliggend zaad. Op andere percelen hebben zaden net voldoende vocht gehad om te kiemen dankzij een enkele regenbui en/of beregening. Het zaad is daar open gebarsten, maar door het sterk drogende weer heeft het kiempje niet de vochtige ondergrond weten te bereiken en is gesneuveld.

Stuifschade

Op zanderige percelen heeft het droge, winderige weer geleid tot stuifschade. De gerst, bedoeld als stuifdek, was op veel plaatsen mede door het schrale weer te weinig ontwikkeld om het zand op zijn plek te houden. Dit heeft tot 300 hectare overzaai geleid. Daarnaast zijn er percelen waar de plantaantallen door stuifschade zijn afgenomen, maar die niet hoefden te worden overgezaaid. In een sterk drogend voorjaar, zoals dit jaar, wordt eens te meer duidelijk dat je zuinig moet zijn op het vocht in de bodem. Ook op lichte grond had het zaad door te diep losmaken te weinig vocht om te kiemen. Maar er zijn echter ook veel percelen met goede plantaantallen. We zien dat met de toename van de temperatuur de groei er in de gezonde gewassen goed in zit.

Opslag en vergelingsziekte

De afwezigheid van vorst afgelopen winter, is terug te zien in de aardappelopslag. Er is geen aardappel kapot gevoren. De opslag moest chemisch of mechanisch worden bestreden. Mechanisch betekende meerdere keren schoffelen. Chemisch is alleen glyfosaat effectief. Een nieuwe ontwikkeling is de toepassing van glyfosaat met behulp van een kapspuit tussen de rijen. De rij wordt met een opgebouwde rijenspuut gelijktijdig behandeld met een combinatie van metamitron, ethofumesaat en olie.

Ongekend vroeg zijn we dit voorjaar geconfronteerd met groene perzikluis, de overbrenger van vergelingsziekte. Voor grote delen van Zuidwest-Nederland ging de eerste waarschuwing uit op 23 april.

Plantaantallen/ha in % van het areaal

Teeltgebied	Hectare	Zeer slecht <30.000	Slecht 30.000 - 50.000	Matig 50.000 - 75.000	Goed >75.000
Zeeuws Vlaanderen	5.061	13	32	38	17
Zeeuwse Eilanden	6.682	15	20	39	26
West-Brabant	5.422	5	20	39	36
Holland	9.831	3	16	40	41
Flevoland	7.909	1	12	34	53
Noordoostpolder	3.891	0	5	20	75
Noordelijke Klei	9.525	5	19	56	20
Noordelijke Zand	9.480	1	7	21	71
Noordelijke Dal/ Veen	11.773	2	9	20	69
Gelderland	2.398	10	30	25	35
Oost-Brabant	2.787	5	12	14	69
Limburg	8.464	3	15	24	58
Totaal	83.223	5	15	32	48

Verantwoordelijk hiervoor is de warme winter gevolgd door relatief warm voorjaarsweer. Gemiddeld is de waarschuwing een maand vroeger uitgegaan dan in 2019. Inmiddels neemt ook de aanwezigheid van natuurlijke vijanden toe. Het is dan ook zaak bij de bestrijding van de virusoverdragende luizen middelen in te zetten die onze kleine vrienden zoveel mogelijk sparen!

Campagneplanning

Eind april, begin mei heeft u uw leveringswensen voor campagne 2020 kenbaar kunnen maken en de ligplaats van de bieten kunnen aangeven. Met behulp van de aangeleverde gegevens wordt een afnameplanning gemaakt. Daarbij wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de leveringswensen. Begin juli zal Suiker Unie de indicatieve afnameplanning bekend maken en als pdf document op het ledenportaal plaatsen.

Advies-app

Vanaf de sluiting van het gewas kan het microklimaat gunstig zijn voor de ontwikkeling van bladschimmels. In samenwerking met het IRS biedt Suiker Unie in de onlangs gelanceerde BAS-app de mogelijkheid via de smartphone de infectiewaarden voor stemphylium en cercospora te volgen. Dit voorjaar hebben zo'n 300 telers sensoren gekocht. Samen met de 150 die zijn gebruikt voor de ontwikkeling van de module, beschikken we nu over zo'n 450 sensoren die in het gewas de temperatuur en luchtvochtigheid meten. De gegevens worden draadloos naar een server gestuurd, waar de infectiewaarde voor de schimmels wordt berekend. Dit zorgt voor een landelijk dekkend netwerk. Het signaleringssysteem zal een belangrijke bijdrage leveren aan het beheersen van de aantasting door bladschimmels. Tot slot. Houd bij de bladschimmelbestrijding wat later in het seizoen rekening met de geplande afnamedatum van de bieten, zodat de veiligheidstermijn van de gebruikte middelen tussen toepassen en oogsten gerespecteerd kunnen worden. Ondank de moeilijke start van het seizoen hopen we op een gunstige zomer, zodat het gewas goed kan groeien. Met een goede suikeropbrengst als resultaat.

Afgedekt bewaren

De bietencampagne zal duren van ruwweg half september tot half januari. Bieten die vanaf december

Combinatie van bestrijding tussen en in de rijen

worden geleverd, worden op voorraad gerooid. Dit houdt in, dat ze bewaard moeten worden. Om kwaliteitsverlies te beperken is het zinvol ze droog te bewaren. Deze bieten hebben veel minder last van schimmelaantastingen. Om de droge bewaring te stimuleren biedt Suiker Unie van 1 juni tot 1 september TopTex® tegen voordelige condities aan. Het voordeel voor individuele telers is een betere interne kwaliteit en minder tarra. Droge grond is lichter dan vochtige. Minder tarra betekent lagere transportkosten voor het collectief.

Jan Albert te Velde

De agrarische dienst is de vraagbaak voor de bietentelers

Advies over de overzaai van een perceel bieten. Bietenplanten die na een bespuiting niet meer willen groeien. Bemiddeling bij de aan- en verkoop van LLB's. Teeltbijeenvakkomsten. De coördinatie van de bietenverlading. Zo maar een kleine greep uit waar de agrarische dienst zich mee bezighoudt. "Het mooiste van mijn werk is de veelzijdigheid en het contact met de telers", vindt Jaap Lingbeek.

Jaap is een van de 23 medewerkers uit de vijf regionale teams van de buitendienst, die de telers bijstaat in de teelt. Lingbeek heeft in zijn rayon (Oost-Groningen) 260 bietentelers (zo'n 4.600 hectare bieten) die hij ondersteunt "vanaf de levering van het zaad totdat de bieten op de vrachtwagen liggen". Bieten zijn er na de zetmeelaardappel - in Jaaps woorden - "de belangrijkste bouwplanvuller". Slechte bietenprijzen doen hier extra pijn. Zeker als ook nog eens de opbrengst van de zetmeelaardappel achterblijft, zoals in de afgelopen twee extreem droge jaren.

Teeltproblemen

De problemen waarmee telers in het gebied te maken hebben, zijn veelsoortig. Deels zijn die gebiedseigen, zoals verstuiwing. Van de 450 hectare die hierdoor vorig jaar moest worden overgezaaid, lag 300 in de Veenkoloniën. Overzaaien of niet? Wat is wijsheid? In veel gevallen doen telers bij deze worsteling dan een beroep op Jaap. Ook dit jaar weer. "Je probeert met elkaar het beste resultaat te behalen. Overzaaien kost geld. Een niet optimale opkomst ook. Soms biedt berekening uitkomst. Ik probeer de

teler te helpen bij die afweging. De uiteindelijke beslissing neemt hij zelf", vertelt Jaap. Dit jaar is de overzaai in Jaaps rayon in totaliteit circa 100 hectare.

Perceelspecifiek

Bij sommige teeltproblemen is 'het even iets langer aanzien' een oplossing, stelt Jaap. "Een teler wil graag iedere week groei zien. Sommige percelen bijvoorbeeld groeien door droogte even niet zoals je graag zou willen. Zo'n gewas moet daar dan even doorheen. Het is een boer eigen om als het niet goed gaat iedere dag te

gaan kijken. Maar dat helpt dan niet. Kijk eens vijf dagen niet. Soms helpt dat ook”, adviseert hij.

Soms is een probleem te herleiden tot de kwaliteit van de bodem en de teelthistorie van het perceel. “Heeft er maïs gestaan en heb je Calaris gespoten?”, noemt Jaap als voorbeeld. Op percelen met maïs of gras en op slemperige grond komt vaak rhizoctonia voor geeft hij als ander voorbeeld.

Zo kan ook een bietenras voor problemen zorgen. “Sommige rassen zijn gevoeliger voor wortelbrand. Dan weet je dus waar je het zoeken moet.” Ook de bewerkingsmethode kan een oorzaak zijn. Jaap: “Laatst was ik bij een teler met droogliggers die zijn perceel voor het eerst had bewerkt met een Smaragd-cultivator. Een droog voorjaar is niet altijd ideaal bij deze methode. De bietenzaden liggen dan soms in het vocht, soms in droge grond. Dat zorgt voor tweewassigheid. Deze teler gaat volgend jaar weer ploegen.”

Ook bespuitingen met een nieuw middel kunnen zorgen voor problemen. Met name herbiciden. “Dat zijn vaak sterk geconcentreerde middelen. Je maakt daarmee sneller een fout. Een regenbui bijvoorbeeld kan de effectiviteit versnellen en vergroten. Of de bieten een fout overleven is vaak onzeker. Zeker als de mening van de fabrikant anders is dan de praktijkervaring van collega-telers.

“Vaak is het dan vooral een kwestie van goed observeren en met elkaar overleggen”, aldus Jaap.

Telers vragen Jaap vaak ook om zijn mening over hun rassenkeuze. “Soms adviseer ik dan een ander ras te nemen.”

Kennis

Jaap (48), afgestudeerd aan de agrarische hogeschool, zit al ruim twintig jaar in de bieten, eerst als bietenagent voor CSM, later als adviseur/teeltbegeleider bij Suiker Unie. Ook was hij vele jaren adviseur gewasbescherming en bemesting. Zijn kennis houdt hij ondermeer op peil via de vakliteratuur en het bezoeken van voorlichtingsdagen, praktijkproeven en demonstraties. Soms valt hij terug op de kennis en ervaring van collega's. Bijvoorbeeld als hij iets wil weten over praktijkervaringen die in een andere regio zijn opgedaan met een lagere dosering van een bepaald middel. “En doordat je veel contact met telers hebt, hoor je ook veel. Ervaringen van de een neem je mee in je adviezen aan anderen”, aldus Jaap. “Maar ook ik weet niet altijd alles”, zegt hij. “Gelukkig is er ook altijd nog het IRS, waar we op terug kunnen vallen.”

Jaap maakt vanaf begin mei iedere week een of meerdere rondjes door zijn gebied. Vanaf begin mei houdt hij op enkele bietenpercelen de

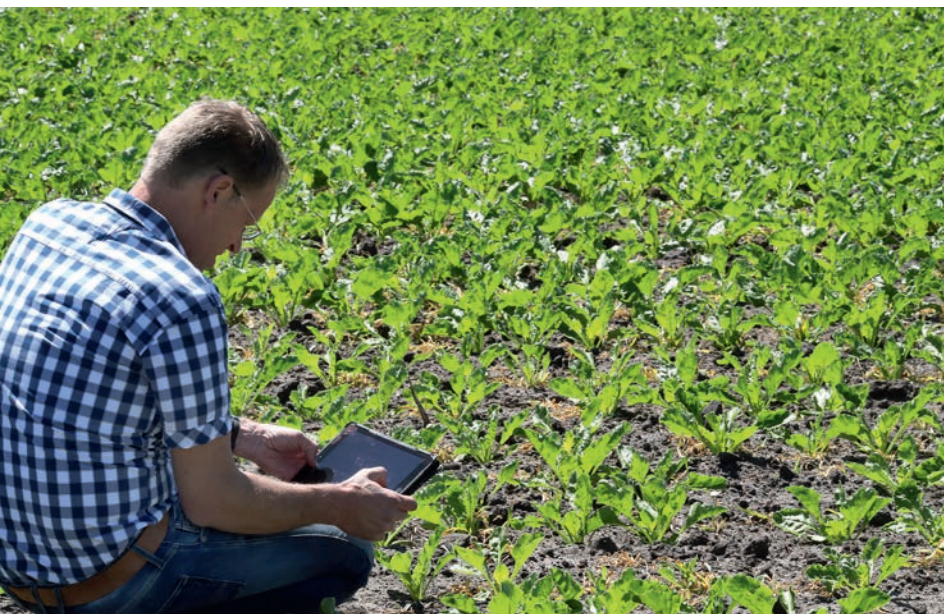

Jaap Lingbeek:
'Je probeert met elkaar het beste resultaat te behalen'

luizendruk bij. Meestal combineert hij dat met bedrijfsbezoeken. Half juni begint het scouten van bladvlekkenziekte. Bladvlekkenziekte is in de Veenkoloniën een groot probleem. Jaap: “Stemphylium hebben we mede dankzij de gunstige weersomstandigheden de afgelopen jaren goed onder controle kunnen houden. Nu is cercospora de grote boosdoener. Daarvoor hebben we niet de juiste middelen en die dreigen ook nog eens te verdwijnen. De teelt wordt door het verdwijnen van middelen nog uitdagender. Wat kan ik op deze grond nog met de teelt? Het zijn uitdagingen waar je als teler wel eens van wakker ligt.”

Jaap teelt zelf ook bieten (bijna 20 hectare). Hij heeft op zijn bedrijf (96 hectare) in Nieuwe Pekela drie rassen. Hij wisselt regelmatig van ras “om wat ervaring op te doen met hoe zo'n ras het doet”. Bij zijn rassenkeuze let hij op financiële opbrengst en zoetheid. “Het gaat om de hoeveelheid suiker per hectare, niet om het aantal tonnen”, zegt hij. “Een zoete biet betaalt aan het eind beter dan een tonnenbiet.”

Ton Schönwetter

'Een teler wil graag
iedere week groei zien'

Foto 1. Het effect van het toevoegen van Promotor aan de fungiciden. Het linker veldje is vier keer gespoten in een schema waarbij verschillende fungiciden werden afgewisseld, bij het rechter veldje is met dezelfde fungiciden, bij elke bespuiting 0,4 liter Promotor per hectare toegevoegd.

Productief loof tot aan de oogst

Het loof productief houden tot aan de oogst is het doel en de grote uitdaging in de bladschimmelbeheersing. De laatste jaren neemt de druk van met name cercospora toe. Door hier op in te spelen is een goede bladschimmelbeheersing toch mogelijk.

Een goede bladschimmelbeheersing vraagt wel aandacht en actie op de juiste momenten.

Hogere druk cercospora

De afgelopen droge zomers met hoge temperaturen tijdens de dauwnachten zijn voor cercospora ideaal geweest om zich goed te ontwikkelen. Ook beregening versterkt het effect van de temperatuur door het creëren van een vochtig klimaat in het gewas. De omstandigheden waren voor stempylum juist heel ongunstig (te droog) waardoor deze schimmel niet in staat was problemen te veroorzaken. Op veel plaatsen zijn cercospora-isolaten gevonden die resistent zijn tegen strobilurines. De strobilurines (azoxy-, pyraclo- en trifloxystrobine) hebben dan geen werking meer tegen cercospora. Hierdoor kan het effect van een bespuiting tegenvallen. Bij veel gemengde middelen is de hoeveelheid

triazool lager dan in een soloformule-ring. Door de strobilurine-resistentie heeft het middel dan een kortere werkingsduur. Voor de beheersing van andere bladschimmels zijn strobilurines nog wel voldoende effectief. Het is dan ook heel belangrijk om de bladschimmel te herkennen die in het perceel aanwezig is!

Gewasrotatie en rassenkeuze

Naast het weer, is de gewasrotatie van grote invloed op de bladschimmels. Dit komt doordat bij een nauwe rotatie bieten de hoeveelheid sporen hoger is (hogere ziektedruk). Hierdoor wordt het onder, voor de schimmel, gunstige omstandigheden moeilijker om cercospora te beheersen dan bij een ruimere rotatie. Vermijd ook de rassen met een lage bladgezondheid voor cercospora. Voor stempylum zijn aardappelen ook een voorvrucht die de ziektedruk verhogen.

Afwisselen middelen

Ondanks de strobilurine-resistentie is cercospora nog steeds goed te beheersen met de toegelaten triazolen, door deze maximaal af te wisselen (zie ook hierna). Voor de actuele tabel met toegelaten fungiciden zie www.irs.nl/bladschimmel.

Verantwoordelijkheid van deze rubriek

Postbus 20
4670 AA Dinteloord
0165-516 070
irs@irs.nl
www.irs.nl

Eindredactie
Jurgen Maassen

Effectiviteit verbeteren

Om de effectiviteit van de middelen in de cercosporabeheersing te verbeteren zijn een aantal opties mogelijk (voor andere bladschimmels is dit niet nodig als de timing goed is):

- voer een bespuiting uit op het moment dat de eerste vlekjes verschijnen of uitbreiding van de vlekjes te zien is. Een standaard interval van 3 of 4 weken kan leiden tot suboptimale timing (zie ook 'sensoren ter ondersteuning');
- vermijd het gebruik van middelen met strobilurines bij de eerste twee bespuitingen en/of kies voor een middel met een hogere dosering van difeno-, cypro- of epoxiconazool bij de toegestane dosering;
- voeg bij elke bespuiting de hulpstof Promotor toe, dit verbetert de effectiviteit (Foto 1);
- mix de volle doseringen van twee middelen die een verschillend triazool bevatten bij de eerste of de tweede bespuiting;
- hou wekelijks uw gewas in de gaten, zo kunt u corrigeren voordat het loof massaal bruin verkleurt (Foto 2).

Sensoren ter ondersteuning

Sinds vorig jaar worden de infectiewaarden voor cercospora en stemphylium in het Bieten Advies Systeem (BAS) weergegeven. Deze zijn berekend uit de luchtvochtigheid en temperatuur in het gewas. Infectiewaarden van een sensor in een perceel geven een goede indicatie om

de timing van de bespuitingen te verbeteren blijkt uit onderzoek. Hoe hoger de infectiewaarde, hoe groter de kans op infectie. Echter, voor infectie zijn ook nog sporen van de schimmel nodig en de hoeveelheid sporen verschilt per perceel. Daarnaast is het belangrijk te weten dat bij lagere infectiewaarden en veel aanwezige sporen (intensieve rotatie bieten en aardappelen) er sneller aantasting zal optreden dan op een perceel met heel weinig sporen en hoge infectiewaarden. Infectiewaarden tussen naburige

percelen kunnen behoorlijk variëren door het verschil tussen de percelen in bijvoorbeeld de hoeveelheid loof, wel of geen beregening en de vochttoestand van de bodem. De beste indicatie geeft dus de sensor in het eigen perceel.

Bram Hanse

Foto 2. Het loof productief houden tot aan de oogst betekent dat tot en met half oktober de grond bedekt is met groen loof. Wel kan er aantasting te zien zijn in de vorm van vlekjes en een individueel afstervend blad. Dit leidt echter niet tot schade aan de opbrengst. Foto is genomen op 12-11-2019.

Achterhaal oorzaak van valplekken

Een valplek in een perceel suikerbieten veroorzaakt door wortelknobbelaaltjes

De oorzaak van valplekken in suikerbieten is goed zichtbaar zodra suikerbieten gesloten zijn. Het advies is om binnen en buiten deze valplekken planten eruit te halen en boven- en ondergronds te bekijken. Op die manier kan men wellicht het probleem voorkomen in een volgende bietenteelt.

Een te lage pH, een nutriëntentekort, bodemschimmels, aaltjes en insecten kunnen allemaal de achterblijvende groei en daarmee valplekken veroorzaken. Mocht de teler er zelf niet uit komen, dan kan men de teeltadviseur benaderen, die een diagnostiekmonster naar IRS kan opsturen als teler en adviseur samen de oorzaak niet kunnen achterhalen.

pH

Door een te lage pH blijven planten achter in groei. Hierdoor kleuren de planten lichtgroen tot geel van kleur.

De wortels vertakken zich en het zwakke wortelstelsel beperkt de fosfaatopname, waardoor bladeren rood verkleuren aan de bladranden. De pH kan pleksgewijs altijd afwijken van de uitslag van het grondmonster. Pleksgewijs extra kalk strooien kan de oorzaak voorkomen voor een volgende bietenteelt.

Nutriëntentekort

Diverse soorten gebreken zorgen ervoor dat planten achterblijven in groei. Door het droge weer in het voorjaar zien we op diverse plekken

stikstof- en mangaangebrek. Stikstof en mangaan worden beide slechter opgenomen als het droger is. Maar ook andere gebreken, zoals boriumgebrek, magnesiumgebrek en kaliumgebrek kunnen voorkomen in de bietenteelt. Laat bij twijfel altijd een bladmonster analyseren om de oorzaak te achterhalen.

Bodemschimmels

Pythium zorgt vooral voor plantwegval in het kiembladstadium. Daarna kunnen aphanomyces en rhizoctonia zorgen voor wortelrot, waardoor

Ook een te lage pH kan de oorzaak zijn van achterblijvende groei. Door de plant voorzichtig uit te graven en de bladeren en wortels zorgvuldig te bekijken kan men de oorzaak achterhalen.

planten wegvallen. Hierbij kleuren de bladeren soms licht van kleur. Bij rhizoctonia zijn zwarte kleine ronde plekken zichtbaar op de wortels. Bij aphanomyces zijn insnoeringen zichtbaar.

Aaltjes

Maar ook aaltjes kunnen valplekken veroorzaken. Zo zorgen wortelknobbelaaltjes, trichodoriden en bieten-cysteaaltjes voor achterblijvende groei. Om te werken aan oplossingen is het belangrijk de soorten te laten analyseren. Later kunnen bietencysteaaltjes voor slapende bieten zorgen. Met behulp van het 'Aaltjeswaard-plantschema' is schade voor een volgende bietenteelt te beperken.

Insecten

Insecten zorgen veelal voor plantwerval tot aan het vier- tot zesbladstadium. Dit is ook het tijdstip waarbij de oorzaak op te sporen is. Zodra gewassen zich sluiten, is het vaak moeilijk de veroorzaker terug te vinden.

Meer informatie over diagnostiek, nutriëntengebreken en ziekten- en plagen is te vinden in de applicatie 'Ziekten en plagen' en de 'Teelt-handleiding' op www.irs.nl.

Elma Raaijmakers, Bram Hanse, Linda Frijters en André van Valen

Kenmerkend voor rhizoctonia zijn de kleine zwarte ronde plekjes op de wortels. Later kleuren de wortels verder zwart en worden bladeren geel en slap.

Doel bepaalt keuze groenbemester

Door het warme voorjaar zijn veel gewassen al ver ontwikkeld. Dit betekent dat er naar verwachting relatief vroeg een groenbemester gezaaid kan worden. Voor de juiste keuze van een groenbemester is het belangrijk te weten voor welk doel men de groenbemester teelt:

- organische stofgehalte verhogen;
- N-uitspoeling beperken;
- onkruid onderdrukken;
- aaltjes reduceren;
- voldoen aan de verplichting van het GLB.

Als de teler daarnaast weet welke ziekten en plagen op het perceel aanwezig zijn, dan is het mogelijk om te bepalen welke groenbemester of welk mengsel het beste bij het bewuste perceel past. Het voordeel van het telen van een mengsel is dat de kans op slagen groter is, doordat het uit meerdere componenten bestaat. Het nadeel hiervan is dat een aantal planten in het mengsel, mogelijk ziekten en plagen kan vermeerderen. Maak de grond voor zaai van de groenbemester goed los en zorg voor voldoende stikstof, zodat de groenbemester zich goed kan ontwikkelen.

Elma Raaijmakers, Linda Frijters en André van Valen

Gaat de fabriek in Vierverlaten aardappelen drogen?

Aviko, Duynie en Suiker Unie hebben na het stilvallen van de afzet van fritesaardappelen gezamenlijk de

mogelijkheden onderzocht van alternatieve verwerking. Veel telers hebben nog aardappelen in opslag die mogelijk niet verwerkt zouden kunnen worden. Een van de opties is droging van de aardappelen in de drogers van Suiker Unie Vierverlaten om ze te gebruiken als ingrediënt voor huisdierenvoeding. Ter voorbereiding hiervoor is een vergunning aangevraagd bij de gemeente. Inmiddels blijkt het aardappelaanbod te gering om een droging rendabel te kunnen uitvoeren. Daarom is besloten dit vooralsnog niet te doen.

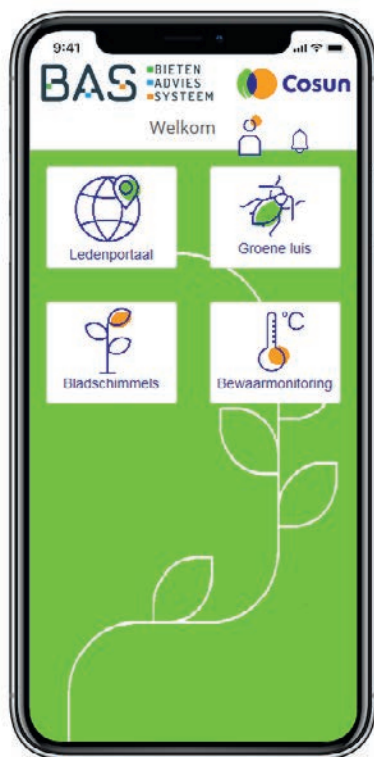

Wat kan ik met de BAS-app?

Suiker Unie wil met het Bieten Advies Systeem (BAS) de telers persoonlijk en perceelspecifiek adviseren. Onderdeel hiervan is de BAS-app, waarmee via de smartphone of de tablet allerlei nuttige informatie over de teelt te vinden is. Zo kan hiermee bijvoorbeeld de bladluizenkaart gemakkelijk worden ingezien. Ook de bladschimmel-applicatie staat erin. Die maakt op basis van een netwerk van 450 sensoren, verspreid over heel Nederland de bladschimmel-infectiewaarden inzichtelijk. Via de BAS-app kunnen telers ook worden geattendeerd met een signaleringsbericht. Ook geeft de app gemakkelijk toegang tot het ledenportaal. De functies van de app worden stap voor stap verder uitgebreid.

Installeren

Zoek voor installatie in de Apple App Store of de Google Play Store op 'BAS Cosun'. Na het downloaden en installeren vraagt de app eenmalig om registratie met het e-mailadres dat al bekend is bij Cosun. Om

veiligheidsredenen wordt tijdens de registratie om een verificatie via e-mail én telefoon gevraagd. Ook dit is eenmalig. Voor verdere vragen: Neem contact op met de agrarische dienst.

TopTex® voor bewaring

Uit jarenlang onderzoek in zowel Nederland als in het buitenland is gebleken dat afdekken van de bietenhoop met vliesdoek doorgaans leidt tot betere bewaarresultaten. Het suikergehalte blijft beter op peil, het tarrapercentage daalt en er is minder kans op schimmel en rot. Suiker Unie biedt telers de mogelijkheid voor dit doel TopTex® aan te schaffen. Het doek houdt regen tegen, is luchtdoorlatend en voorkomt broei.

Samen goedkoper

Door vroegtijdig centraal in te kopen kan dit voordelig worden aangeboden. Het aanbod loopt tot uiterlijk 1 september 2020. Voor 1 juli bestellen betekent extra korting. Meer informatie over TopTex® en hoe te bestellen is te vinden op www.cosunleden.nl/toptex.